

Тупіков Вячеслав,

аспірант кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Анотація. Стаття присвячена дослідженню та аналізу етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. і визначає можливі сучасні напрями подальших наукових досліджень. Розглянувши період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр., стаття розглядає формування сучасної етнонаціональної політики України, яка певним чином повинна спиратись на історичний досвід попередніх етапів розвитку національних меншин та надає рекомендації взаємодії держави з національними меншинами України сьогодення. Наводяться дослідження етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. за для можливості урахування проблематики захисту прав національних меншин в Україні того часу. Аналізується національна політика, яку проводила низка різних державних утворень того часу. Зокрема, розглядаються періоди Української Центральної Ради, Української Держави, Директорії УНР, радянської влади, Добровольчої армії, а на Галичині Австро-Угорщини, ЗУНР, Польщі, виокремлені спільні і відмінні засади її реалізації, а також участь етнічних спільнот у політичних процесах. Стаття спирається та проводить аналіз нормативно-правової бази у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. щодо захисту прав національних меншин. Особлива увага приділяється сьомій главі Конституції УНР 1918 р., як одному з джерел, що відповідає тим конституційним стандартам, які нині визнані міжнародною юридичною спільнотою. Пропонуються рекомендації щодо адаптації історичного досвіду в українському контексті. Загальний висновок статті вказує на значення ефективної взаємодії держави та національних меншин. Розглянутий історичний досвід демонструє, що надавши об'єктивну оцінку історичному досвіду періоду національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр., можна визначити сучасний вектор майбутнього розвитку України.

Ключові слова: етнонаціональні процеси, національні меншини, захист прав національних меншин, спільноти.

Тупіков Вячеслав

Postgraduate student at the Department of Public Administration, interregional Academy of Personnel Management, 2, Frometivska str., Kyiv, Ukraine, 03039

LEGAL REGULATION OF THE STATUS OF NATIONAL MINORITIES

Abstract. The article is devoted to the research and analysis of ethno-national processes during the period of national liberation political movements of 1917–1921 and determines the possible modern directions of further scientific research. Having considered the period of national liberation political movements of 1917–1921, the article examines the formation of modern ethno-national policy of Ukraine, which should in a certain way be based on the historical experience of the previous stages of the development of national minorities and provides recommendations for the interaction of the state with the national minorities of Ukraine today. Studies of ethno-national processes during the period of national liberation political movements of 1917–1921 are given for the possibility of taking into account the issues of protecting the rights of national minorities in Ukraine at that time. The national policy pursued by a number of different state entities at that time is analyzed. In particular, the periods of the Ukrainian Central Council, the Ukrainian State, the Directorate of the Ukrainian People's Republic, the Soviet government, the Volunteer Army, and in Galicia of Austria-Hungary, the Ukrainian People's Republic, and Poland are considered, and the common and distinctive principles of its implementation are singled out, as well as the participation of ethnic communities in political processes. The article is based on and analyzes the normative legal framework during the period of national liberation political movements of 1917–1921 regarding the protection of the rights of national minorities. Special attention is paid to the seventh chapter of the Constitution of the Ukrainian People's Republic of Ukraine of 1918 p., as one of the sources that meets the constitutional standards currently rec-

ognized by the international legal community. Recommendations are offered for the adaptation of historical experience in the Ukrainian context. The general conclusion of the article points to the importance of effective interaction between the state and national minorities. The considered historical experience demonstrates that by providing an objective assessment of the historical experience of the period of national liberation political movements of 1917–1921, it is possible to determine the modern vector of the future development of Ukraine.

Key words: *ethno-national processes, national minorities, protection of the rights of national minorities, communities.*

Постановка проблеми. В даний час українського державотворення, в момент вибору нового проекту подальшого розвитку держави важливо дослідити причини невдач у минулому заради їх не повторення. Аналіз питань сучасної етнонаціональної політики України певним чином повинен спиратись на історичний досвід попередніх етапів розвитку національних меншин, особливо в період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. В умовах сьогоденної боротьби української нації та національних меншин України за своє майбутнє на теренах України, періоди проголошення УНР, ЗУНР, їхнього возз'єднання, питання етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних процесів 1917–1921 рр. особливо актуалізується. Надавши об'єктивну оцінку науковим роботам з цієї проблеми, можна визначити сучасні напрями подальших наукових досліджень, що стане досить суттєвим внеском у виборі вектору майбутнього розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Починаючи з 1991 р. та за всі роки незалежності в період побудови державності, становлення інститутів громадянського суспільства з часом почали формуватися передумови для забезпечення багатогранного розвитку національних меншин. В Україні наукові дослідники аналізували різні положення проблем захисту прав і свобод національних меншин, їх статусу та розвитку, серед дослідників сьогодення можна виділити О. П. Васильченка, І. В. Резніка, Л. О. Яворську, І. Е. Перетятка, Л. В. Новікову, також за роки незалежності України вагомий внесок в дослідження проблемних питань, пов'язаних з історичними аспектами, поклали провідні політологи: О. В. Антонюк, О. В. Картунов, І. М. Варзар, Г. І. Луцишин, О. М. Майборода, І. О. Кресіна, І. Ф. Курас, О. М. Мироненко, П. І. Надолішній, М. І. Пірен, В. А. Ребкало, В. Ф. Солдатенко, Л. Є. Шкляр та інші науковці. Але враховуючи драматичні часи сьогодення перед нами постають питання з минулого, які не були розв'язані в період політичних процесів 1917–1921 рр., стає зрозумілим, що ці питання є недостатньо дослідженими. Враховуючи світову практику та будуючи механізми застосу-

вання державного законодавства і виконання міжнародно-правових зобов'язань України щодо захисту прав національних меншин, неможливо ігнорувати досвід попередніх етапів розвитку національних меншин на тлі політичних процесів 1917–1921 рр.

Метою статті є дослідження етнонаціональних процесів у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. за для можливості урахування проблематики захисту прав національних меншин в Україні того часу, застосування цього історичного досвіду в період вибору вектору майбутнього розвитку України та аналіз правового регулювання у даній сфері, що потребує подальшого дослідження інституційної системи захисту прав національних меншин і корінних народів за для забезпечення ефективного функціонування механізму взаємодії між органами державної влади та національно-культурними товариствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна за етнічним складом населення належить не до поліетнічних (цей міф ще донині поширений), а до переважно моноетнічних держав, в яких ареал розселення одного етносу займає понад 80% території [1]. Частка державотворчого етносу становить майже 78% населення, а розселення етнічних меншин має дисперсно-змішаний характер. Відповідно до даних Всеукраїнського перепису населення (2001 р.) державотворчий український етнос становив абсолютну більшість у всіх областях, окрім АР Крим.

Після проголошення незалежності Україна розпочала активно формувати власну політико-правову базу регулювання міжетнічних відносин, застосовуючи міжнародний досвід захисту прав національних меншин, який нагромадили європейські держави упродовж десятиліть. Надійною гарантією прав і свобод нацменшин є утвердження їхнього правового статусу. Законом України «Про національні меншини в Україні» 1992 р. уперше в часи незалежності законодавчо визначено, що «до національних меншин належать групи громадян України, які не є українцями за національністю, виявляють почуття національного самоусвідомлення та спільності між собою» [2], але в цьому нормативно-правовому акті коло прав національних

меншин були більш звуженими ніж ті, які були задекларовані в Конституції УНР 1918 р. [3].

Слід відзначити цьому главу Конституції УНР 1918 р. щодо організації національних союзів, які об'єднували б представників тієї або іншої національності, як одне з джерел, що відповідає тим конституційним стандартам, які нині визнані міжнародною юридичною спільнотою. Органи кожного національного союзу розглядалися як державні. Найвищим представницьким органом були Національні Збори. Національні союзи, у межах своєї компетенції, мали право видавати закони, які поширювалися на кожного з їх членів. Усі суперечки щодо компетенції між національним союзом, з одного боку, і державними органами та органами місцевого самоврядування, з другого, повинні були вирішуватися адміністративними судами. Національний рух починав усвідомлювати, що українська політична нація має творитися не лише українцями, а й національними меншинами, які проживають в Україні. Для того, щоб швидко організувати нову державу, суто українських сил було замало. Українська Центральна Рада усвідомлювала свою нездатність у вирішенні низки питань без представників інших національностей.

У історичних дослідженнях національно-визвольних політичних процесів 1917–1921 рр. значна увага приділена єврейському питанню. Науковці досліджували не лише становище цієї спільноти, але й вектор їх політичних прагнень на теренах України, досить велика увага приділялась розкриттю сутності та причинам погромів, які відбувалися в умовах воєнних дій. Сформульоване історіографією радянського періоду твердження про жорстокий антисемітизм армії УНР, зокрема Головного отамана Симона Петлюри, в наш час спростовується дослідниками-розслідувачами, які ґрунтуються на детальному вивченні документальних даних та мемуарної літератури. Проблематика єврейської меншини посідає чільне місце в працях: В. І. Сергійчука, В. Ф. Солдатенка та інших. Зазвичай єврейські дослідники, аналізуючи ці події, звинувачували С. Петлюру, оскільки він як Головний отаман ніс всю повноту відповідальності. Утім, як зазначає Р. М. Коваль, вони замовчували основні причини таких негативних дій з боку рядових бійців [4, с. 153]. Розвідка Т. Г. Гунчака «Симон Петлюра та євреї» достатньо переконливо руйнує негативні стереотипи в українсько-єврейських відносинах, які десятиліттями створювала радянська історична думка, та наголошує на позитивних стосунках і плідній співпраці українців та євреїв, хоча на окремих територіях було інколи і навпаки [5].

Дослідження В. І. Сергійчука «Симон Петлюра і єврейство», було обґрунтоване на документальних свідченнях, автор відзначав, що радянська історіографія не лише сформувала міф про жорстокий антисемітизм С. Петлюри, але й приховала факти про захист єврейства Головним отаманом [6]. В. О. Доценко у своїх дослідженнях розкривав сутність єврейських погромів у 1917–1920 рр. та зазначав, що єврейська громада підтримувала збройні формування Директорії УНР, не лише матеріально забезпечуючи їх, але й добровільно записуючись до їх лав. Відомим прикладом цього було надання цінної інформації штабу генерала Ю. Тютюнника та участь у розвідувальних операціях повстанського загону отамана Я. Гальчевського [7, с. 101]. Також, В. О. Доценко зазначав, що все ж існувала певна неприязнь сільського населення України до цієї спільноти, яка зазвичай звинувачувала їх у політиці «воєнного комунізму». Втім, найбільші погроми здійснювали саме війська Добровольчої армії та більшовики [7, с. 101].

Досліджуючи становище євреїв на теренах Галичини та їх взаємовідносини з іншими етнічними спільнотами, а саме з поляками та українцями, М. М. Гон відзначав, що події 1918 р. дана спільнота намагалася використати для національного відродження, але в той же час, вони намагалися уникати участі у міжнаціональних протистояннях. Автор зазначав, що євреї підтримували ЗУНР, оскільки їх законодавча діяльність характеризувалася ліберальними засадами розв'язання проблем національних меншин [8, с. 183]. Ю. В. Котляр стверджував, що ліберальне ставлення уряду ЗУНР до національних меншин мало позитивні наслідки [9, с. 75]. Однак, з іншої сторони, єврейська спільнота не бажала наражатися на конфлікт з поляками, а отже, частина активної громади намагалася лавірувати між проукраїнською та пропольською позицією [8]. Однак утворення ЗУНР мало досить велике значення для єврейської меншини, оскільки надавалось право на національне самовизначення, однак євреї неоднозначно відносилися до формування нової держави та подальшої війни ЗУНР з Польщею. Враховуючи складне українсько-польське питання досліджуемого періоду, можна зазначити, що вагоме значення у історико-політологічному дискурсі посіло вивчення участі польської спільноти в політичних процесах України та її вплив на відносини між Польщею та УНР. Ю. В. Котляр, характеризував етнонаціональні питання в ЗУНР та зазначав, що державна полі-

тика у справах національних менш відзначалася послідовними та демократичними змінами, які в повному обсязі не вдалося реалізувати через війну з Польщею [10, с. 179]. Можна також зазначити, що напередодні листопадових подій 1918 р. у Галичині розгорнувся український та польський національні рухи. На думку багатьох дослідників, переломним моментом для них стало підписання Брестського миру Центральною Радою, що зумовило активізацію боротьби українців Галичини за право на самовизначення і, водночас, посилювало українсько-польську конфронтацію. Українська Національна Рада у листопаді 1918 р. безперешкодно брала владу в східних регіонах Галичини, втім, на території західних регіонів, вони натикалися на значний спротив через наявність значного відсотку польського населення.

Досліджуючи польську меншину в етнополітичних процесах України, О. Я. Калакура відзначав значний її вплив на формування української державності [11, с. 114–148]. Дослідник відзначав декілька факторів: Союз УНР та Польщі; відновлення незалежності Польщі у 1918 р.; конфлікт Польщі та ЗУНР. Аналіз показав, що уряд Центральної Ради був прихильним до національних меншин, про що свідчить II Універсал, насамперед польський чинник був одним із ключових у формуванні національної політики, на що вказує розвиток польських громадсько-політичних рухів та їх участь у поваленні централізованої Російської імперії [12, с. 104]. Значну прихильність українських урядів до поляків О. Я. Калакура підтверджує документальними доказами. Автор зауважив, що Гетьманат фактично згорнув усі політичні і громадянські свободи, а також заходи Центральної Ради спрямовані на розвиток національних меншин. Це зумовлювало певні труднощі в діяльності польських товариств на території України [11, с. 127].

Значна кількість дослідників-розслідувачів відзначала, що зважаючи на те, що в період 1917–1921 рр. національну політику проводила низка різних державних утворень, а саме Українська Центральна Рада, Українська Держава, Директорія УНР, радянська влада, Добровольча армія, а на Галичині Австро-Угорщина, ЗУНР, Польща важливо виокремити спільні і відмінні засади її реалізації, а також участь етнічних спільнот у політичних процесах. Досить яскраво виступають дослідження політичного представництва національних меншин, зокрема роботи: В. О. Куртяка «Етнічний фактор у діяльності політичних партій в Україні 1917–1921 років»,

(про етнічний склад більшовиків в Україні, де домінували росіяни, євреї та прибалти. Про вплив єврейських партій «Бунд», «Поалей-Ціон» та «Фольксспартай» на впровадження сіоністських ідей у політичному житті України 1917–1920 рр.) [13]; Т. П. Макаренко «Представництво національних меншин в органах державної влади: історичний аспект», де розкривалися пріоритетні напрямки Української Центральної Ради та Української Національної Ради стосовно національних меншин [14]. Ці праці аналізували властивості державної політики, а також участь національних меншин у органах влади. Українська Центральна Рада узгоджувала свою політику з демократичними силами інших національностей. Прийняті законодавчі акти УНР показують її успішну роботу з національними меншинами, що мало значний вплив на подальший розвиток української держави. Українська Центральна Рада у своїй політиці виступала за єдність та дружню співпрацю усіх національностей України, намагалася діяти як загальнонаціональна влада на українських землях.

Порівняльний аналіз політики Центральної Ради та Гетьманату здійснював у своїх роботах М. В. Лазарович, він зазначав, що відмінність національної політики М. Грушевського та П. Скоропадського полягала у підході до цього питання. Так, гетьман проводив свою політику за територіально-державницькими засадами та принципом професіоналізму, у той час як очільник Центральної Ради вважав за необхідне долучати етнічні спільноти до управління. Разом з тим, М. В. Лазарович зазначав, що політика обох державних утворень вирізнялася толерантністю стосовно національних меншин, хоча й різнилася підходом до реалізації етнополітики [15]. У іншій, у певному розумінні підсумковій, праці М. В. Лазаровича «Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз» висвітлено особливості державної етнополітики в Україні, зокрема, особливості співіснування титульної нації та національних меншин, напрями розвитку місцевого самоврядування та інше. Аналізуючи політико-правове забезпечення національних меншин, він виділив документи, які засвідчують демократичний характер державної політики, а також здійснював порівняльну характеристику етнополітики Центральної Ради, Гетьманату, Директорії [15].

Однак зважаючи на певні досягнення постає питання, чому керівні структури УНР зазнали невдачі у врегулюванні етнонаціональних відносин, незважаючи на спробу реалізації власної

політики на принципах демократії. Очевидно, що відсутність єдності українського національно-демократичного руху нівелювала будь-які спроби утвердження принципу рівності та взаємозгоди між національними меншинами.

Важливе місце у сучасних наукових дослідженнях відведено вивченню участі національних спільнот у бойових діях в умовах національно-визвольних рухів. Контраверсійні питання соціальних потрясінь, політичних протистоянь з включенням у цю боротьбу національних меншин розглядаються в монографії Ю. В. Котляра «Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931)», у якій висвітлено питання діяльності Центральної Ради із забезпечення прав національних меншин України, участі національних меншин у повстансько-партизанському русі, з'ясовано напрями і установлено типологію повстанського руху на Півдні України, кримсько-татарських повстань, єврейських погромів на Півдні України, участь німецького і болгарського населення в повстанській боротьбі [9].

У монографії «Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект» приділив особливу увагу формуванню етнополітики на території України. У цьому дослідженні було виокремлено в окремі підрозділи 3 основні напрями: державотворення за часів Центральної Ради та питання національних меншин; національні меншини в політиці більшовиків; проблеми національних меншин у 1919–1920-х рр. [16]. Порівнюючи політику УНР та радянської влади, було відмічено формування в УНР демократично-правових засад національного будівництва, які передбачали захист інтересів усіх національностей як основи консолідації українського суспільства. Тоді як більшовики, захопивши владу в Україні, відразу розгорнули кампанію зі скасування законів Директорії, зокрема, позбавили національні меншини особливого статусу, а прагнення етнічних спільнот сформувати національні урядові органи відразу ж відхилялися радянською владою [16, с. 109].

Якщо порівняти період національно-визвольної боротьби українського народу в 1917–1921 рр. і утвердження незалежності України у 1991 р. стає помітним те, що в обох випадках був посилений вплив Росії на етнонаціональну сферу України і простежувалось використання російської національної меншини з метою тиску на прийняття важливих внутрішньополітичних рішень вищими державними органами України. Подальше дослідження окресленої проблематики становить

значний науковий інтерес з огляду з'ясування соціально-політичних, ідеологічних підвалин, які закладалися більшовиками для політизації національних меншин України в майбутньому.

Висновок. Таким чином, проаналізувавши вищезазначене можна дійти висновку, що етнонаціональні процеси у період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. мають дуже вагомe значення нашого сьогодення. Ті виклики, які стоять перед державою в теперішній період боротьби за свою незалежність на фоні геополітичного світового розлому та переходу людства до нового технологічного укладу, не дозволяють нехтувати тим історичним досвідом. Закон України «Про корінні народи України» в чинній редакції від 31.03.2023 року [17] ще зазнає не однієї трансформації, хоча він і спирається на міжнародні норми, але повністю не враховує історичний досвід етнонаціональних процесів у видатний період національно-визвольних політичних рухів 1917–1921 рр. в Україні. Отож, важливим аспектом в частині ефективного функціонування та розвитку інститутів української нації та національних меншин є сучасне, узгоджене, дієве нормативно-правове забезпечення на всіх рівнях публічного управління, збудоване на досвіді з минулого.

Досвід українського національного відродження початку ХХ ст. мав важливе значення для подальшої боротьби за українську державність. Стало очевидним, що українська нація може розвиватися навіть за складних умов, що ніякі перепони не могли завадити цьому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дністрянський М.С. Етнополітична географія України: проблеми теорії, методології, практики: Монографія / М.С. Дністрянський. – Львів: Літопис; Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – С. 56–65.
2. Закон України «Про національні меншини в Україні» від 25.06.1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12.#Text>
3. Конституція Української Народної Республіки 29 квітня 1918 року. URL: https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1918_21.html
4. Коваль Р. М. Отаман Зелений. Історичний нарис. Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр». Кам'янець-Подільський: ПП «Аксіома», 2014. 560 с.
5. Гунчак Т. Г. Симон Петлюра та євреї. Київ, 1993. 48 с.
6. Сергійчук В. І. Симон Петлюра і єврейство. Вид. 2-ге. Доповнене. Київ, 2006. 152 с.
7. Доценко В. О. Єврейський погромний рух в Україні в 1917–1920 рр. Наукові записки історичного факультету Запорізького національного університету. Запоріжжя, 2014. Вип. XXXVIII. С. 100–103.
8. Гон М. М. Євреї в ЗУНР: стратегія, тактика та вплив на формування взаємин з українцями в

- міжвоєнний період. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 181–189.
9. Котляр Ю. В. Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931): монографія. НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса НАН України. Миколаїв. держ. гуманіт. ун-т. ім. Петра Могили комплексу «Києво-Могилян. акад.». Миколаїв, 2008. 156 с.
 10. Котляр Ю. В. Етнонаціональні питання в Західно-Українській Народній Республіці. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Львів, 2009. Вип. 18. С. 175–180.
 11. Калакура О. Я. Поляки в етнополітичних процесах на землях України у ХХ столітті. Київ: Знання України, 2007. 508 с.
 12. Калакура О. Я. Польський чинник у діяльності Центральної Ради // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 1999. Вип. 8. С. 103–109.
 13. Куртяк В. О. Етнічний фактор у діяльності політичних партій в Україні. Київ: Міжрегіональна академія управління персоналом, 2006. 155 с.
 14. Макаренко Т. П. Представництво національних меншин в органах державної влади: історичний аспект. Сіверянський літопис. 2014. № 1–3. С. 188–192 URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/>
 15. Лазарович М. В. Етнополітика української влади доби національно-визвольних змагань 1917–1921 років: компаративний аналіз: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 760 с.
 16. Національні меншини України у ХХ столітті: політико-правовий аспект / За ред. І.Ф. Кураса. Київ: ІПіЕНД, 2000. 356 с.
 17. Закон України «Про корінні народи України» від 01.07.1921 р. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1616-20#Text>
 5. Hunchak T. H. (1993). Symon Petliura ta yevrei. Kyiv [in Ukrainian].
 6. Serhiichuk V. I. (2006). Symon Petliura i yevreistvo. Vyd. 2-he. Dopovnene. Kyiv [in Ukrainian].
 7. Dotsenko V. O. (2014). Yevreyskyi pohromnyi rukh v Ukraini v 1917–1920 rr. Naukovi zapysky istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnogo universytetu. Vyp. XXXVIII. (pp. 100–103). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
 8. Hon M. M. 2009. Yevrei v ZUNR: stratehiia, taktyka ta vplyv na formuvannia vzaiemyn z ukrainsiamy v mizhvoienni period. Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. Vyp. 18. (pp. 175–180). Lviv [in Ukrainian].
 9. Kotliar Yu. V. (2008). Povstanskyi rukh etnichnykh menshyn Pivdnia Ukrainy (1917–1931): Monografia, NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Mykolaiv. derzh. humanit. un-t. im. Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylian. akad.». (p. 156). Mykolaiv [in Ukrainian].
 10. Kotliar Yu. V. (2008). Повстанський рух етнічних меншин Півдня України (1917–1931): Povstanskyi rukh etnichnykh menshyn Pivdnia Ukrainy (1917–1931): Monografia, NAN Ukrainy, In-t polit. i etnonats. doslidzh. im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Mykolaiv. derzh. humanit. un-t. im. Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylian. akad.». (pp. 175–180). Mykolaiv [in Ukrainian].
 11. Kalakura O. Ya. (2007). Poliaky v etnopolitychnykh protsesakh na zemliakh Ukrainy u XX stolitti. Kyiv: Znannia Ukrainy [in Ukrainian].
 12. Kalakura O. Ya. (1999). Polskyi chynnyk u diialnosti Tsentralnoi Rady. Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Vyp. 8. (pp. 103–109). Kyiv [in Ukrainian].
 13. Kurtiak V. O. (2006). Etnichniy faktor u diialnosti politychnykh partii v Ukraini. Mizhrehionalna akademiia upravlinnia personalom. Kyiv [in Ukrainian].
 14. Makarenko T. P. (2014). Predstavnytstvo natsionalnykh menshyn v orhanakh derzhavnoi vlady: istorychnyi aspekt. Siverianskyi litopys. № 1–3. (pp. 188–192). Retrieved from: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/> [in Ukrainian].
 15. Lazarovych M. V. (2013). Etnopolityka ukrainskoi vlady doby natsionalno-vyzvolnykh zmahan 1917–1921 rokiv: komparatyvnyi analiz: monohrafia. TNEU, Ternopil [in Ukrainian].
 16. I. F. Kurasa (Eds.). (2000). Natsionalni menshyny Ukrainy u XX stolitti: polityko-pravovyi aspekt. IPiEND. Kyiv [in Ukrainian].
 17. Zakon Ukrainy «Pro korinni narody Ukrainy» vid 01.07.1921 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1616-20#Text> [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Dnistriansky, M. S., (2006). Etnopolitychna geografia Ukrainy: problemy teorii, metodologii, praktyky: Monografia, Litopys; Vyd. Tsentr LNU imeni Ivana Franka, (pp. 56–65). Lviv [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro natsionalni menshyny Ukrainy». Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12.#Text> [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainskoi Narodnoi Respubliky 29 kvitnia 1918roku. Retrieved from: https://constituanta.blogspot.com/2011/02/1918_21.html [in Ukrainian].
4. Koval R. M. (2014). Otaman Zelenyi. Istorychnyi narys. Biblioteka Istorychnoho klubu «Kholodnyi Yar», Kamianets-Podilskyi: PP «Aksioma» [in Ukrainian].